

ARYTMETYKA
PRAKTYCZNA.

P.

ARYTMETYKA PRAKTYCZNA

KROTKIM I ŁATWYM SPOSOBEM

PRZEZ PYTANIA,

DLA WYGODY MŁODZIEŻY I UŻYTKU
GOSPODARSKIEGO,

ZEBRANA

PRZEZ

X. SYMONA BIELSKIEGO Piarra.

EDYCJA NOWA I POPRAWNA.

W WARSZAWIE 1811.

W Drukarni Xięży Piarów.

MD.51

M.m. 137

264-525-542

BG03P/371-09

NAUKA

O Arytmetyce w powszechności, i o liczb podziale.

1. Co jest Arytmetyka?

Jest nauka o liczbie i o rachunkach. Liczba jest to wielość z jedności zebrana: jak 2, 3, 4, 5. Pięć składa się z pięciu jedności. Wieleorakie zaś tychże liczb w rachowaniu nazywamy rachunkami zowiemy.

2. Iloraka jest liczba?

Dwoiaka: Rzymska czyli Kościelna, i pospolita czyli Arabska.

3. Jle liczba pospolita zamyka w sobie charakterów, czyli figur Arytmetycznych?

Liczba Arabska zamyka w sobie figur dziewięć; to jest: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9, i zero, to jest 0, które samo przez się nic nie znaczy, ale dodane do innej liczby, tyle ją dziesiątkami pomnaża, ile liczba przed nią położona zamyka w sobie jedności. Tak np. (10) jedno i zero, znaczy dziesięć. (30) trzy i zero, znaczy trzy dziesiątki, czyli trzydzieści; bo 3 przed zero położone składa się ze trzech jedności.

4. Zilu figur czyli liter składa się liczba Kościelna?

Z tych siedmiu liter większych: I. V. X. L. C. D. M. I. znaczy jedno. V. znaczy pięć. X.

znaczy dziesięć. L. znaczy pięćdziesiąt. C. znaczy sto. D. znaczy pięćset. M. znaczy tysiąc. Tysiąc pisze się jeszcze tak, CIO albo tak oo

5. Jak się ta liczba pomnaża?

Pomnaża się kładąc iedną figurę po drugiey, np. III. znaczy trzy. XX. znaczy dwadzieścia. XXXVII. znaczy trzydzieści siedm. LXX. znaczy siedmdziesiąt. CCCXII. znaczy trzyśta dwanaście. DC. sześćset. MCC. tysiąc dwieście.

Umnieysza się zaś kładąc mnieyszą figurę przed większą, np. IV. znaczy cztery. IX. znaczy dziewięć. XXIX. znaczy dwadzieścia dziewięć. XL. znaczy czterdzieści. XC. dziewięćdziesiąt. CD. czterysta. Rospoliciey iednak czterysta piszą się tak: CCCC.

6. Jlorako się liczby dzielą?

Czworako. I. Na liczbę prostą i składaną. II. Na liczbę parzystą i nieparzystą. III. Na liczbę iednego, i na liczbę różnego gatunku. IV. Na liczbę całkowitą i liczbę łamaną.

Liczba prosta jest ta, która się z jednéy tylko figury składa. np. 2. 5. 7. 8. Składana zaś jest ta, która się z kilku figur Arytmetycznych składa: np. 10. 20. 94. 125.

Liczba parzysta jest ta, która na dwie równe części, czyli przez dwa spełna dzielić się może: np. 2. 4. 6. 8. 10. 12.

Liczba nieparzysta jest ta, która się na dwie części równe spełna dzielić nie może: np. 3. 5. 7. 11. 13. 17.

Liczby iednego gatunku są te, które wyrażają rzeczy iednego rodzaju, np. same złote, same funty, same łokcie.

Liczby różnego gatunku są te, które znaczą rzeczy różnego między sobą rodzaju: np. złote, grosze, szelągi. Albo, dni, godziny, minuty. Albo, łokcie, ćwierci i td.

Liczba całkowita jest ta, która mi rzecz całą wyraża: np. cały złoty, cały dzień, cały łokieć.

Liczba zaś łamana jest ta, która mi część tylko rzeczy iakię wyraża: np. trzecią część złotego, ćwierć łokcia; i wyraża się dwiema liczbami, z których iedna pisze się nad linią, a druga pod linią: np. $\frac{1}{2}$ iednego złotego, znaczy groszy 10; $\frac{1}{4}$ iednego łokcia, znaczy iedną ćwierć łokcia.

7. Wiele jest powszechnych Arytmetyki części?

Jest ich pięć: to jest: Rachuba, albo liczenie (*Numeratio*), Dodawanie (*Additio*), Odejmowanie (*Subtractio*), Mnożenie (*Multiplacatio*), Dzielenie (*Divisio*). Lubo właściwie mówiąc, rachuba nie powinna się nazywać częścią; ale początkiem i fundamentem całej Arytmetyki; ta bowiem w każdą Arytmetyki część wpływa, i bez niej żadna Arytmetyczna robota obeyść się nie może; bo kto dodaje, rachuje; kto liczbę rozmnaża, rachuje, i tak dalej.